

A Debreceni Egyetem
Informatikai Kara Könyvtárinformatikai
Tanszéke által
2008. augusztus 26-án Debrecenben
szervezett „Könyvtári kerekasztal”

ÁLLÁSFOGLALÁSA

A magyarországi felsőfokú könyvtárosképzés sikeresen alkalmazkodott az elmúlt évtized könyvtárszakmai és felsőoktatási változásaihoz. A képzés könyvtárstratégiai tényezővé, a könyvtárossá válás kulcskérdésévé vált. Örömdetesesen erősödött a képző helyek közötti, továbbá a tanszékek és a hallgatók leendő munkáltatói közötti kapcsolat. A szaksajtó szintén előnyösen járult hozzá a fejlődéshez. A 2001-ben kiadott kormányrendelet értelmében az egyetemi és főiskolai szakok elnevezése „informatikus könyvtáros” lett, ezzel is jelezve a nemzetközi trendekhez való igazodást.

Jelentékeny sikerként könyvelhetjük el, hogy a felsőoktatás reformfolyamatában, az ún. bolognai folyamatban az informatikus könyvtáros szak megmaradhatott ún. önálló bemenetű alapképzési szakként. Ez mindenekelőtt a szoros szakmai összefogásnak, a minisztériumi irányítás, a Könyvtári Intézet, a tanszékek, valamint a könyvtárak és az érdekképviseleti szervek összehangolt együttműködésének és közös, határozott fellépésének köszönhető. 2006-ban tizenegy felsőoktatási intézményben indult meg az alapképzési (bachelor) szak; a földrajzi eloszlás megfelel a hazai társadalmi igényeknek. 2007-ben akkreditálták a mester (magister) szak alapítását, három egyetem (Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem) már az indítási engedélyt is megkapta 2009-re. Az idén a könyvtár-pedagógia mester szak indítására is lehetőség nyílt, igaz, kizárólag második tanárszakként. A más szakosok által az informatikus könyvtáros alapképzési szakon, illetve a könyvtáros hallgatók által más szakokon teljesíthető minimumkövetelmények, az ún. minor szak kreditjeinek megszerzése magában hordozza az esélyét annak, hogy a korábbi hazai könyvtárosképzés egyik jelentős vívmányát, a kétszakosságot a bolognai folyamat egyszakos struktúrájába is átmentsük; ehhez a leendő munkahelyeknek, a könyvtáraknak és más információszolgáltató helyeknek, az iskoláknak is érdekük fűződik.

A külföldi tanulságok és a hazai tapasztalatok figyelembevételével a jövőre nézve a következő feladatok és javaslatok fogalmazhatók meg.

1. Miután 2009-ben végeznek az alapképzési szak első évfolyamai, és ugyanakkor megindul az oktatás a mester szakon, a doktori (PhD) képzés pedig korábban is folyt, célszerű megvizsgálni a felsőoktatási törvényben kínált negyedik, legalsó szint, a felsőfokú szakemberképzés bevezetésének szükségességét és lehetőségét. Ezáltal átgondoltabban közelíthető egymáshoz az iskolai és az iskolán kívüli szakemberképzés és továbbképzés most lényegében különálló rendszere. Az OKJ-s rendszerben elfogadott emelt szintű (54-es) segédkönyvtáros képzés (könyvtári asszisztens részképesítéssel) ugyanakkor nem vihető be automatikusan a felsőfokú szakképzésbe.
2. A képző intézmények, valamint a könyvtárak, a könyvtár- és könyvtáros szakmai szervezetek és a Könyvtári Intézet folyamatosan figyeljék és elemezzék az egyszakosság problémáinak jelentkezését, és szükség szerint tegyenek javaslatokat a lehetséges megoldásokra.
3. Fokozott figyelmet és törődést igényel mind az alapképzési, mind a majdani mester szakon a szakirányok helye és szerepe, közelebbről az általános és a speciális felkészítés viszonya, aránya, szükség esetén a szakirányok racionalizálása. Hasonló módon indokolt az elméleti és a gyakorlati képzés arányának időnkénti felülvizsgálata. Ezen a téren sokat segíthet, ezért célszerű a képző intézmények és a munkahelyek rendszeres konzultációja.
4. A könyvtárhasználóvá, olvasóvá nevelés kiemelt feladatából és a nagy létszámból fakadóan fokozott figyelmet követel az iskolai könyvtárakban foglalkoztatott szakemberek, könyvtárostanárok képzésének alakulása, jelesen a könyvtár-pedagógia néven bevezetett szak sorsa, különös tekintettel a jelenlegi „könyvtárostanárr” több jogszabályban is rögzített megnevezés és az új elnevezés közötti ellentmondásokra. Sem szakmai szempontból, sem a képzés szempontjából nem kívánatos helyzet, hogy a jelenlegi szabályozás értelmében az informatikus könyvtáros alapképzési (BA) szakon végzett hallgatók nem tudnak a könyvtár-pedagógiai mesterszintű (MA) képzésre továbbjutni. A kezdeti problémák felismerését és gondos mérlegelését követően igyekezzünk szorgalmazni a gyors változtatásokat. Két-három év tapasztalatai után indítványozzuk a könyvtár-pedagógia első szakként történő oktatását, netán a szak nevének megváltoztatását.
5. Érdemes újragondolni a levelező, a kiegészítő, esetleg az esti képzés és a távoktatás szerepét, funkcióját.
6. A tanszékek következetesen korszerűsítsék a tananyag tartalmát és az oktatás módszereit, a minőségi követelményeket, a tantervi programokba integrálják az Európai Unió által elfogadott kompetencia-anyagot. Tegyenek erőfeszítéseket az interdiszciplinaritás érvényesítése felé, továbbá az értelmiségképzés elemeinek erősítésére, elmélyítésére. A munkáltatók visszajelzéseikkel és módosító indítványaikkal támogassák az oktatók munkáját. A könyvtári szakmai szervezetek és a Könyvtári Intézet segítségével szervezzük meg az alkalmazói, foglalkoztatói szféra intenzívebb részvételét a képzés értékelésében.
7. Az egyes tantárgyak színvonalasabb oktatását előmozdítaná a különféle tantárgyak oktatóinak rendszeres találkozója, ahol közvetlenül beszélnek meg a vitatott kérdéseket, a soros tennivalókat. Adott esetben a munkahelyek szakértő munkatársait is hívják meg.
8. Lényegesen bővíteni kell az informatikus könyvtáros szak tananyagainak (jegyzeteinek, segédleteinek stb.) körét, elsősorban az interneten elérhető elektronikus változatokra összpontosítva. A tanszékek, valamint a munkáltatók és a képzőhelyek közötti együttműködés ösztönzésére célszerű lenne központi pályázatok kiírása. Javasoljuk egy közös platform létrehozását, amelyen a tanszékek által az oktatásban tankönyvként és segédanyagként, továbbá kötelező és ajánlott irodalomként használt elektronikus anyagok mindegyike fellelhető lenne. Ezekből az információforrásokból a könyvtárhasználati és könyvtárismereti órákon a nem könyvtáros hallgatók is sokat meríthetnének, és a gyakorló könyvtárosok szintén fontos segítségként forgathatnák őket.
9. Minekutána a könyvtárosság, az információközvetítés és -szolgáltatás kifejezetten gyakorlat-orientált szakma, indokolt az erre alkalmas, kellően felkészült gyakorló könyvtárosok fokozottabb bevonása a felsőoktatási képzésbe, elsősorban a gyakorlati órák megtartásába. Ennek jogi és anyagi feltételeit központi intézkedésekkel javasoljuk kialakítani.

10. Szakmai összefogással ismételtlen kezdeményezzük és sürgessük a régóta hangoztatott igény tényleges megvalósítását, nevezetesen az informatikus könyvtáros szakos hallgatók gyakorlati képzésében pótolhatatlan „gyakorló könyvtár” és a „gyakorlatvezető könyvtáros” státusz jogszabályba iktatását és az ehhez szükséges anyagi fedezet megteremtését, folyamatos biztosítását. Mindkét cím akkreditációs folyamatban legyen megszerezhető, és rendszeres felülvizsgálata is elengedhetetlen.
11. A képző intézmények folytassanak árnyaltabb és erőteljesebb marketingtevékenységet. A képzés időtartama alatt igyekezzenek elmélyíteni a hallgatók pályorientációját, szakmai motivációt. Tudatosítsák a nyelvtanulás szükségességét. Mivel a mi szakmánkban is komoly elhelyezkedési nehézségek vannak, a leendő munkahelyek továbbra is differenciáltan fogalmazzák meg elvárásait. Közös megbeszélésre lenne szükség a kötelező pályázatás tapasztalatairól. Megfelelő jogi háttér kellene a hallgatók tanulmányi idő alatti munkahelyi foglalkoztatásához.
12. Okvetlenül szükséges a képzési rendelet módosítása, a munkaköri megnevezések és besorolások újragondolása, pontos körülhatárolása, a dinamikus változó, ugyanakkor a hagyományos elemeket is megőrző könyvtári tevékenység és a szakképzés változásaihoz igazítása. Mindezt szakmai konszenzussal szükséges megoldani, ezért a minisztériumi irányítás, a Könyvtári Intézet, az érdekképviseleti szervek és a képző intézmények képviselői közösen végezzék el ezt a feladatot. A minisztérium megbízásából a Könyvtári Intézet a munkáltatók és a felsőfokú könyvtárosképző helyek megkeresésével felmérést készít elő az új munkaköri elnevezésekre és a könyvtári munkakörök tartalmára vonatkozóan.
13. Lényeges előrelépést jelenthetne, ezért újból szorgalmazzuk a könyvtáros szakma delegáltjának bevonását a felsőoktatási akkreditációs eljárásba. A könyvtár- és információtudomány pozícióinak erősítése, a képző intézmények és a tudományág további művelőinek összefogása hozzájárulhatna a tudományos (PhD) képzés bővítéséhez is. Érdemes ismét kezdeményezően fellépni a könyvtár- és információtudomány akadémiai elfogadtatása, önálló tudományággá minősítése érdekében. Ennek elérése erősítheti az eddig más tudományágak doktori iskolájának részeként, alprogramjaként működő könyvtáros PhD-képzésnek önálló doktori program keretében történő, feltehetőleg csupán több intézmény összefogásával megvalósítható akkreditációját.
14. A felsőfokú szakképzés színvonalának emelése megköveteli a könyvtár- és információtudomány tárgykörébe tartozó kutatások kibővítését, folyamatosságát és országos koordinációját, különösen az oktatók által közreadott nyomtatott és elektronikus publikációk számának és színvonalának emelését. A minőség fontos garanciája az elfogulatlan és kizárólag a szakmai, tudományos szempontokat figyelembe vevő lektorálás.
15. A könyvtárosképzés időszerű kérdéseinek megvitatására a jövőben is szervezzük meg a „Könyvtári kerekasztal” elnevezésű találkozót, mégpedig a mostanihoz hasonlóan a Debrecenben háromévenként tartott „Informatika a felsőoktatásban” című konferencia előrendezvényeként.